

УЛСЫН НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1-д “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн” гэж, мөн зүйлийн 2-т “Монгол Улс өөрийгөө хамгаалах зэвсэгт хүчинтэй байна. Зэвсэгт хүчний бүтэц, зохион байгуулалт, түүнд алба хаах журмыг хуулиар тогтооно” гэж тус тус заасан. Түүнчлэн Гучин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 6-д “улсыг батлан хамгаалах хүчин чадлыг бэхжүүлж, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах” тухай заасан нь батлан хамгаалах болон нисэхийн чиглэлээр төрөөс эрх зүйн зохицуулалт хийх үндэс суурийг бүрдүүлж байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн зорилт 5.2-т төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой тодорхойлж, чиг үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалтыг нарийвчлах тухай заасан. Мөн Улсын Их Хурлын 2015 оны 85 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс”-ийн 6.2-т батлан хамгаалах бодлого, үйл ажиллагааны харилцааг зохицуулах эрх зүйн цогц байдлыг бүрдүүлэх талаар, Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 4.1.3-т үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын уялдаа холбоог сайжруулж, ажил үүргийн давхцал, хийдлийг арилгах, харилцан зохицуулалт хийх механизмыг боловсронгуй болгох талаар тус тус заасан нь Улсын нисэхийн чиглэлээр шинэ зохицуулалт хийх шаардлагыг тодорхойлж байна.

Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 74-т улсын агаарын хөлөг эзэмшигч төрийн цэргийн байгууллагын үйл ажиллагааг нэгдсэн бодлого, удирдамжаар хангах, хяналт тавих зэрэг чиг үүргийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны зохицуулалтыг тодорхой болгох, мөн хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилган хуулийг боловсронгуй болгохоор Улсын нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, 2025 онд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тусгасан.

Хуулийн төсөл боловсруулах явцад Улсын нисэхийн тухай хуулийн нийт заалтын 50-иас дээш хувьд нэмэлт, өөрчлөлт орох нөхцөл байдал үүссэн тул Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.2-т заасны дагуу хуулийн төслийг шинэчилсэн найруулгаар боловсруулах нь зүйтэй байна.

Улсын нисэхийн салбарт төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагуудын тоо нэмэгдэж, гүйцэтгэх үүргийн цар хүрээ, оролцоо өргөжсөнтэй уялдуулан Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 486 дугаар тогтоолоор Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгжийг Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад шилжүүлэн байгуулсан. Иймд Улсын нисэхийн хууль тогтоомж, эрх зүйн баримт бичгийн уялдаа холбоог сайжруулах, хуулийн хийдэл, давхардал, зөрчлийг арилгах, улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, түүний аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын албан хаагчдад тавих мэргэжлийн шалгуур үзүүлэлт, шаардлага, хариуцлагыг өндөржүүлэх, эрх зүйн баталгааг бүрдүүлэх, мөн Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль, Иргэний нисэхийн тухай хуулиуд шинэчлэн батлагдсантай нийцүүлэн Улсын нисэхийн тухай хуулийн төслийг шинэчлэн найруулах зайлшгүй шаардлага үүссэн болно.

Улсын нисэхийн хуулийг анх Улсын Их Хурал 2003 онд баталж, нийгэм, эдийн засгийн өөрчлөлт, хууль тогтоомжийн шинэчлэлд нийцүүлэн 2004, 2013, 2015, 2018, 2023 онуудад тус тус нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Гэвч цаг үеийн шинэ шаардлага, төрийн чиг үүргийн зохион байгуулалтын өөрчлөлт, холбогдох хуулиудтай уялдуулах шаардлага урган гараад байна.

1.2. Практик хэрэгцээ, шаардлага

Сүүлийн жилүүдэд Улсын нисэхийн тухай хуулийн үйлчлэлд хамаарах байгууллагууд (Зэвсэгт хүчний Агаарын цэргийн командлал, Онцгой байдлын ерөнхий газар, Хил хамгаалах ерөнхий газар)-ыг улсын агаарын хөлгөөр хангаж, хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэх боломжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр Засгийн газраас бодлогоор дэмжиж ажиллаж байна. Тухайлбал, 2020 оноос хойш Зэвсэгт хүчний Агаарын цэрэг 7, Хил хамгаалах ерөнхий газар 1, Онцгой байдлын ерөнхий газар 4 нэгж агаарын хөлгөөр хүчин чадлаа нэмэгдүүлжээ.

Улсын нисэхийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах, холбогдох хууль тогтоомжтой нийцүүлэн боловсронгуй болгож, зарим эрх зүйн харилцааг илүү тодорхой болгох практик хэрэгцээ дараах байдлаар үүсээд байна. Үүнд:

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Засгийн газрын тухай хуульд улсын агаарын хөлөг эзэмшигч байгууллагын үйл ажиллагааг тусгайлан зохицуулаагүй тул хуулийн төслөөр Улсын Их Хурал болон Засгийн газрын бүрэн эрхийн хүрээнд зохицуулалт хийж, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах шаардлагатай.

2. Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагууд сүүлийн жилүүдэд шинэ төрлийн хөлөг нэвтрүүлж, олон улсын гэрчилгээтэй гадаад, дотоодын байгууллага, иргэдтэй хамтран ажиллах болсонтой уялдуулан тусгайлсан эрх зүйн зохицуулалт шаардлагатай болсон.

3. Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан нэгжийг Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад шинээр байгуулсан тул агаарын хөлгийн бүртгэл, нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээ олгох, сунгах, цуцлах, инженер, техникчид, нисгэгчдэд мэргэжлийн үнэмлэх, зэрэглэл олгох, батламжлах, даатгалын харилцааг зохицуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх шаардлага бий болсон.

Жишээлбэл, Зэвсэгт хүчний Агаарын цэргийн командлал нь Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын Мюнхен хотын "AIRBUS Helicopters" компанид

үйлдвэрлэгдсэн H145/MBB-BK117 D-3 загварын дунд оврын, хос хөдөлгүүртэй нисдэг тэргийг нэвтрүүлсэн. Тус хөлгийг тусгай болон онцгой үүргийн нислэгт ашиглах бөгөөд түүнийг даатгалд хамруулах эрх зүйн зохицуулалт одоогийн хуульд тусгагдаагүй байна.

4.Хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хуульд нислэгийг “байлдааны үүргийн нислэг”, “онцгой үүргийн нислэг”, “тусгай үүргийн нислэг”, “арилжааны нислэг”, “сургууль-байлдааны нислэг”, “шалгалт, туршилтын нислэг” гэж ангилдаг. Харин практикт “сургууль-дадлага”, “олон улсын”, “албан захиалгат” зэрэг нислэгийн төрөл шинээр үүсч, эрх зүйн зохицуулалт шаардагдах болсон.

Жишээлбэл, хил хамгаалах болон онцгой байдлын байгууллагын нислэг нь “сургууль-байлдааны” бус “сургууль-дадлага”-ын шинжтэй, мөн төрийн байгууллагууд арилжааны нислэг хийх эрхгүй тул “албан захиалгат” нислэг хийх хэрэгцээ байна. Олон улсын сургууль, энхийг сахиулах ажиллагаа зэрэг шинэ нөхцөлд “олон улсын нислэг” гэсэн ангилал шаардлагатай болсон.

Иймд дээрх хууль зүйн болон практик шаардлагад нийцүүлэн Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах нь зүйтэй. Ингэснээр хуулийн зохицуулалт тодорхой болж, хэрэглэхэд ойлгомжтой болохын зэрэгцээ давхардал, хийдэл арилж, хууль хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчны үндэс сайжрах юм.

Хоёр.Хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд дараах асуудлыг тусгаж байна. Үүнд:

1.Хуулийн нийтлэг үндэслэлийг тодорхойлсон харилцааг тусгаж, хуулийн зорилт, улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомж, үйлчлэх хүрээнд улсын нисэхийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим болон нэр томъёоны талаарх зохицуулалтыг;

2.Улсын нисэхийн удирдлагыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон харилцааг;

3.Улсын нисэхийн үйл ажиллагааны зохицуулалтын талаарх эрх зүйн харилцааг;

4.Улсын агаарын хөлөг, түүнд хамаарах үйл ажиллагааг зохицуулахтай холбогдсон харилцааг;

5.Улсын нисэхийн аэродромын ашиглалттай холбогдсон харилцааг;

6.Нислэгийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтыг зохион байгуулахтай холбогдсон харилцааг;

7.Улсын агаарын хөлгийг эрэн хайх, авран туслах, үйл ажиллагаатай холбогдсон эрх зүйн харилцааг;

8.Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол зөрчлийг шинжлэн шалгахтай холбогдсон эрх зүйн харилцааг;

9.Улсын нисэхийн үйл ажиллагаанд хууль зөрчигчид хариуцлага хүлээлгэхтэй холбогдсон харилцааг тус тус тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар дараах үр дүнд хүрнэ гэж үзэж байна. Үүнд:

Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нислэг үйлдэх болон нислэгийн үйл ажиллагаа явуулах эрх зүйн орчин сайжирна;

Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, нислэг, нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах чиг үүргийг зааж өгснөөр хяналт, хариуцлага сайжирч, хүлээх үүрэг тодорхой болно;

Улсын нисэхийн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, улсын нисэхийн үйл ажиллагаанд оролцогч иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх байгууллагын нисэхийн аюулгүй байдалтай холбоотой хүлээх үүрэг, хариуцлага дээшилнэ;

Улсын нисэхийн тухай хуулийн зөрчил, ойлгомжгүй, тодорхойгүй зохицуулалтуудын давхардал, хийдэл арилж, зохицуулалтгүй байгаа болон ирээдүйд үүсэж болох харилцааг зохицуулах эрх зүйн орчин сайжирч, үр нөлөө дээшилнэ;

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчлэл, түүнийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон төсөвт ямар нэгэн нэмэгдэл зардал үүсэхгүй болно;

Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагууд нислэгийн үйл ажиллагаа хууль, дүрэм, журам, зааврын хүрээнд явуулах, нислэгийн осол, зөрчил гарах нөхцөлийг бууруулах боломж бүрдэнэ.

Иймд хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсанаар нэмэлт төсөв шаардахгүй бөгөөд эрх зүйн зохицуулалтын үр нөлөө мэдэгдэхүйц сайжирна.

Дөрөв.Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, шинэчлэн найруулах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаар

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, холбогдох бусад хуультай уялдуулан боловсруулна.

Мөн шинэчилсэн найруулгын төсөлтэй холбоотойгоор одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй “Улсын нисэхийн тухай хууль”-ийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төсөл, Зэвсэгт хүчний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус хамтад нь боловсруулна.